24754

51.

Изложби

Ликовната уметност на НСР Албанија

Соња А. ДИМИТРОВА

Последниве две години ликовната клима во главниот град на нашата Република ја обележуваат средбите со ликовната уметност на СР Германија, Англија, НР Кина, Грција, Австрија — факт што во нашата средина значи не само информација и контакт, туку и израз на сè почести меѓусебни запознавања и зближувања со одделни земји во светот, што секако одговара на општите општествено — политички настојувања и насоки на нашата земја: отвореност кон светот, широчина на размислата и слобода на духот.

Деновиве, во салите на Музејот на современата уметност во Скопје беше презентирана ликовната уметност на НСР Албанија. Организаторите на изложбата од соседната земја при осмислувањето физиономијата на оваа манифестација имале предвид дека станува збор за прва ваква изложба кај нас. Раководени од тој мотив, тие се определиле за еден ретроспективно — панорамски приказ. Треба да се признае дека ваквиот потход ја постигнал повеќезначно својата цел: импозантниот број од 150 уметнички дела, создадени во временските периоди пред и по ослободувањето на НСР Албанија го збогати нашето сознание со податоците за раѓањето, развивањето, континуитетот и растежот на оваа уметност.

Земјата за која станува збор, низ вековите, претставувала место каде се конфронтирале и мешале илирската, грчката, римската, византиската, муслиманската и други култури. Многу етапи во дијалектиката на нејзината историја ги поврзуваме и со некои наши судбински, историски, политички и културни датуми и столетија.

Почнувајќи од втората половина на 19 век, кога поинтензивно се разгорувала идејата за докажување на националниот идентитет наспроти непријателските претензии за асимилација и во времето по ослободувањето од турското ропство — ренесансата на културата и уметноста и периодот на националната независност — уметноста служела како средство за борба и освестување на нацијата. Се величеле патриотските чувства, се применувала традиционалната иконографија со фолклорни елементи, пејзажи и личности од блиската и подалечната историја на албанскиот народ (**Коле Идромено, Симон Рото, Спуро Кега** и други). Претставувањето на албанското ликовно творештво во Скопје отпочнува со генерацијата која вистински го ослободува уметничкиот израз од религиозните содржини, свртувајќи се кон портретите, пејзажното сликарство и презентирањето на историски значајните собитија и националните херои (пред сè Скендербег), со уметниците **Одисе Паскали, Ванѓуш Мио, Зеф Коломби, Абдурахим Буза** и др. Нивните реализации ни откриваат вистинско поистоветување со интенциите и барањата на времето, низ една задоволувачки елаборирана ликовно — естетска култура и совладеан занает, стилски оформена како реализам, импресионизам, национална изворна (наивна) уметност.

Третиот период во развојот на современата ликовна уметност на НСР Албанија го опфаќа времето по ослободувањето од фашистичкото ропство и се заснова на социјалистичкиот реализам. Уметниците кои создаваат во оваа духовна атмосфера претставуваат континуитет на оние идејни стимуланси што го иницираа создавањето на националниот стил пред 1944 година, надоградувајќи ѝ ја на оваа задача свеста за идентификација на уметноста со бројните општествено — политички, социјални, културни и други императиви на новото општество. Егзистенцијата наполно се поистоветува со уметничкиот креативен акт. Меѓутоа, обновувањето на земјата, социјалистичката изградба и победите, растежот на мислата и на човекот, темите од секојдневното живеење, во улога на темелен тематски предизвик, го подразбираат како паралела на ликовното транспонирање и на настаните и легендарните личности од минатото. Некогашните пејзажи и ведути, во чинот на социјалистички насочената хуманизација, по правило, го интегрираат во своите простори идејниот, духовниот преобразувач на стварноста — човекот. И во тоа искрено настојување да се глорификува албанскиот човек (од земјоделецот и овчарот до водачот или националниот херој) се јавуваат елементи на нагласена експресионистичка напнатост на формите и на штимунгот и цврстина на изразот. Во соопштувањето на херојските и судбоносните мигови присутни се и компоненти на наративност, како неделлив дел на културно — политичката мисија на овие творби на нивните создавачи. Без разлика на иманентните индивидуални обележја, специфични за секој автор одделно, останува впечатокот за единственоста на ликовната визија, одсјајот на колективниот дух, националната означеност. Монументалниот аспект, присутен речиси во сите експонати на изложбата (меѓу кои пред сè ги посочуваме оние на: **Сали Шијаку, Бујар Аслани, Одисе Паскали, Вилсон Килица** и **Кристиќ Рама**) особено е почитуван и одгледуван монументалната скулптура, спо ниците и другите форми на поде кратско ликовно соопштување, к за жал, од објективни причин, мавме можност да ги видиме о пат. Секако дека во тој случај о широко индикативна димензија изложбата би постигнала поол мален квалитет на информација Во таа смисла, ако сегашната ша претстава за албанското слик ство е целосна, не можеме да п тендираме на таков став кога е прашање и скулптурата на оваа седна земја. Во ваква ситуац конкурентската бројност на слик ските творби ја става тродимен оналната пластична продукција подредена положба, што во кра линија не дозволува коректна оп делба на гледачот за едната или другата ликовна дисциплина.

Ги вложуваме належите во и те настапи, кога ова претставува инаку задоволувачко и од вред сен и од информативно—дидакт ки аспект, натаму ќе го дооблик ме, кристализираме и надград ме, како што впрочем сè се одв и во животот на уметноста и уметноста на животот.

ОДИСЕ ПАСКАЛИ: СКЕНДЕРБЕГ